

This article discusses the methods and tasks that contribute to the formation of the students' professional speech. The examples of various exercises that affect the professional vocabulary enrichment of future veterinarian are provided. It is found out that the efficiency of absorption of the standards of professional speech depends not only on the fact of concepts, terms and regulations realized by students, but also on the successful selection of the material. This knowledge will help students to memorize professional Ukrainian vocabulary. Students must learn information about the lexical, morphological and syntactical rules of modern Ukrainian literary language, terms and professionalism of their future profession. They should master the skills of professional communication, to be able to use the professional Ukrainian terminology, adjust texts according to the norms of the literary language, use dictionaries and reference books, which will help to improve language culture of the future specialist.

Professional communication, future veterinarian, higher agricultural education institution, professional terminology, teacher.

УДК 378.147:004

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Р.О. Тарасенко, кандидат технічних наук

Розглянуто питання компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх перекладачів. Узагальнено вимоги нормативних документів до компетентностей перекладачів щодо здійснення ними професійної діяльності. Проаналізовано ключові компетентності перекладачів, покладені в основу європейської магістерської програми з перекладу. Визначено місце інформаційної компетентності у структурі їхньої професійної компетентності.

Компетентнісний підхід, стандарт, інформаційна компетентність, перекладач.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Досвід освітніх систем багатьох зарубіжних країн показує, що одним із шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація сучасної професійної освіти на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження.

Мета статті – розглянути формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів в контексті застосування компетентнісного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми. Питання впровадження компетентісного підходу в освіту вивчали як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, а саме: Н. Бібік, Н. Брюханова, Л. Ващенко, С. Денченко, Л. Зеленська, Е. Зеєр, І. Зязюн, В. Краєвський, О. Локшина, А. Маркова, А. Маслоу, Н. Ничкало, О. Овчарук, М. Петров О. Пометун, Л. Паращенко, О. Савченко, Л.Тархан, С.Трубачева, Ч. Хендлер, А. Хуторской, Л. Шевчук та ін.

Поняття інформаційної компетентності на теоретичному та методичному рівнях досліджували багато науковців. Зокрема, серед вітчизняних дослідників цим питанням опікувалися О.Аніщенко, С.Балакірова, Н. Баловсяк, В. Биков, П.Беспалов, Н.Гендіна, Д. Грицьков, Р.Гуревич, А.Зав'ялов, М.Загорний, О.Зайцева, В.Котенко, Ю. Машбиць, Н. Морзе, А.Семьонов, О.Спірін, О.Падалка, Л.Пейчева, С.Трішина та ін.

Однак, питання формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів, зокрема, для аграрної галузі, в контексті застосування компетентісного підходу не було предметом окремого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під компетентісним підходом розуміється спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості [1, с.64]. Перехід до компетентісного підходу означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, у зміщенні акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток здатності практично діяти. Це означає, що головною метою підготовки фахівця в умовах сучасного суспільства стає не традиційне розуміння здобуття чітко визначеної кваліфікації, а набуття та розвиток певних компетенцій, які мають забезпечити йому можливість адаптуватися в умовах динамічного розвитку сучасного світу [2].

З метою уточнення сутності ключових понять наведемо кілька визначень дефініції «компетентність», яке лежить в основі компетентісного підходу.

Поняття «компетентність» має неоднозначне тлумачення і змістове наповнення у працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. З метою узагальнення різних поглядів на це поняття групою експертів з різних галузей у рамках Федерального статистичного департаменту Швейцарії та Національного центру освітньої статистики США й Канади було започатковано програму «Визначення та відбір компетентностей: теоретичні та концептуальні засади» (скорочено "DeSeCo" (Defenition and Selection of Competencies)). За результатами виконання програми її учасники визначають поняття компетентності (competency) як здатність успішно задовольняти індивідуальні й соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на поєднанні взаємовідповідних пізнавальних ставлень і практичних навичок,

цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії [7].

На думку експертів Ради Європи, компетентності передбачають: спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок.

Згідно з означенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (IBSTPI), поняття компетентності визначається як спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності містить набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності [10].

Більшість педагогів під компетентністю людини розуміють спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації), проблеми, характерні для певної сфери діяльності [1, с.17]. Вони вважають, що саме набуття життєво важливих компетентностей може дати людині можливість орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розитковій ринку праці, подальшому здобутті освіти [1, с. 6].

Запровадження компетентнісного підходу неможливе без визначення переліку ключових компетентностей, на досягнення яких мають бути зорієнтовані процеси навчання та професійної підготовки. За означенням багатьох міжнародних експертів, поняття ключових компетентностей належить до сфери узагальнених понять, що містить комплекс різних компонентів – знань, умінь, навичок, взаємовідносин, цінностей та інших чинників, що становлять особистісні й суспільні аспекти життя та діяльності людини, і від яких залежить особистий та суспільний прогрес.

Перелік ключових компетентностей особистості в цілому та фахівців різних галузей є предметом постійних дискусій науковців, оскільки він залежить від пріоритетів суспільства, цілей освіти, які мають відмінності в різних країнах. Пошуку спільних підходів до вирішення цих питань сприяють глобалізаційні процеси, які відбуваються в усіх сферах людської діяльності, інтегрування освітніх систем, об'єднання ринку праці з єдиними вимогами до фахівців.

Класифікація ключових компетентностей детально розглядалася країнами-членами ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку). Багато країн прийняли запропоновану ними класифікацію як стратегічну умову для впровадження освіти протягом життя. Визначений перелік ключових компетентностей увійшов до рекомендацій міжнародної спільноти (План дій Євросоюзу та Ради Європи, 2002; План дій з навичок і мобільності Єврокомісії, 2002).

Важливо відзначити, що одним із головних стимулів для розвитку компетентнісного підходу в освіті стали вимоги бізнесу та підприємництва. Сучасні роботодавці в більшості країн зазвичай не мають претензій до

рівня технічних знань випускників вищих навчальних закладів, проте вони часто відзначають як ваду сучасної освіти невпевненість випускників і брак досвіду при інтеграції і застосуванні знань у процесі прийняття рішень. [1, с. 17].

Важливим кроком, який забезпечив зближення системи освіти та сфери професійної діяльності випускників, стало затвердження Національної рамки кваліфікацій, яка визначає системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів. Не менш важливе значення Національної рамки кваліфікацій полягає у сприянні введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців [3].

Актуальність зазначених аспектів запровадження компетентного підходу в освіті спонукало до розгляду в межах нашого дослідження питання про визначення ключових компетентностей майбутніх перекладачів, зокрема, пов'язаних із роботою з інформацією, з метою набуття ними відповідних знань, умінь і навичок у процесі формування інформаційної компетентності.

Зважаючи на кінцеву мету освітнього процесу підготовки майбутнього перекладача, яка передбачає здатність виконувати професійну діяльність, проаналізуємо вимоги нормативних документів, якими визначається перекладацька діяльність. Зокрема, згідно з європейським стандартом BS EN 15038:2006, який регламентує умови здійснення та забезпечення якості перекладів, перекладачі повинні володіти професійною компетентністю, тобто у них мають бути сформовані такі компетентності [5]:

– *перекладацька компетентність* – здатність перекладати тексти на професійному рівні. Перекладацька компетентність включає в себе здатність провести оцінку труднощів у розумінні тексту і його створенні, а також здатність передати текст на мову перекладу відповідно до домовленості між замовником і постачальником перекладацьких послуг і обґрунтувати причини вибраних рішень;

– *лінгвістична або текстова компетентність у мові оригіналу та мові перекладу* – здатність розуміти мову оригіналу і досконало володіти мовою перекладу. Текстова компетентність вимагає знання якомога більшої кількості типів текстів, як стандартних мовних текстів, так і спеціалізованих текстів, і включає в себе здатність застосовувати ці знання при їх створенні;

– *дослідницька компетентність, збір і обробка інформації* – здатність ефективно здобувати додаткові лінгвістичні та спеціальні знання, необхідні для розуміння вихідного тексту та створення тексту перекладу. Дослідницька компетентність також вимагає наявності досвіду у використанні дослідницьких інструментів і здатності розробляти необхідні стратегії для ефективного застосування наявних джерел інформації;

– *культурна компетентність* – здатність використовувати інформацію про місцеву специфіку (тобто про культурне середовище),

стандарти поведінки та систему цінностей, що характеризують культури мов перекладу й оригіналу;

- *технічна компетентність* – здатності та навички, необхідні для професійної підготовки та виконання перекладів. Технічна компетентність включає в себе також здатність застосовувати сучасні засоби інформаційних технологій та набори термінів.

Варто відмітити вимоги до компетентності перекладача, задекларовані у стандарті СТТУ АПУ 001-2000 Асоціації перекладачів України [4]. Зокрема, перекладач має знати: мови, що використовуються під час перекладу; методики перекладу; чинну систему координації перекладів; спеціалізацію діяльності установи (організації), для якої виконується переклад; термінологію з певної тематики мовами, що використовуються для перекладу; вміти працювати зі словниками, термінологічними стандартами, збірниками, довідниками; знати основи наукового і літературного редагування; граматику і стилістику мови.

Відмінності у вимогах до визначення переліку і змісту компетентностей перекладача, через призму яких розглядається здатність фахівця до забезпечення перекладацьких послуг, наразі окреслюють важливу освітню задачу щодо їх уніфікації, яка безумовно передбачає застосування компетентнісного підходу.

З метою уніфікації вимог до навчання майбутніх перекладачів, визначення єдиного переліку їх компетентностей, Єврокомісія створює Європейську магістерську програму з перекладу (EMT), яка розробляється з ініціативи Генерального директорату Єврокомісії з питань перекладу та у тісній співпраці з визнаними академічними експертами в галузі перекладу. У процесі створення програми більше ста університетів та інших зацікавлених сторін, причетних до підготовки перекладачів, на міжнародній конференції в Брюсселі погодили критерії, яким повинні відповідати навчальні програми, щоб отримати знак якості Європейської магістерської програми з перекладу. Відповідні ключові компетентності може ввести будь-який університет, який здійснює професійну підготовку перекладачів та має бажання приєднатися до мережі Європейських магістерських програм з перекладу. Така мережа покликана сприяти обміну передовим досвідом між університетами-учасниками і, як наслідок, підвищенню стандартів викладання, професіоналізму майбутніх перекладачів та створенню справжнього європейського ринку кваліфікованих перекладачів.

Запропонована програма включає шість ключових компетентностей:

- компетентність з надання послуг перекладу;
- мовна компетентність;
- міжкультурна компетентність;
- інформаційна компетентність;
- тематична компетентність;
- технологічна компетентність [6 , с. 4-7] .

У свою чергу ці компетентності деталізуються рядом компетенцій. Всі вони є взаємозалежними і сприяють кваліфікації фахівців у

багатомовній та мультимедійній комунікації. Разом вони складають мінімальні вимоги, до яких можуть бути додані інші конкретні компетенції.

На наш погляд, компетентності перекладача, що містяться в Європейській магістерській програмі, у своїй сукупності складають професійну компетентність перекладача.

Компетентність з надання послуги перекладу конкретизована двома аспектами: міжособистісним і виробничим. Міжособистісний аспект включає усвідомлення соціальної ролі перекладача; знання вимог ринку, зокрема тенденцій попиту; знання підходів до клієнтів (маркетинг); вміння вести переговори з клієнтом (визначення термінів і тарифів, умов роботи, доступу до інформації, контракту, прав, обов'язків, специфікації перекладу); планування і управління своїм часом; дотримання професійної етики; вміння співпрацювати з іншими фахівцями і керівником проекту, працювати в команді. Виробничий аспект передбачає здійснення перекладу, відповідно до замовлення клієнта, тобто меті і ситуації перекладу; вміння визначити стратегії перекладу документа; вміння визначити проблеми перекладу і знаходити відповідне рішення; володіння стратегіями і прийомами коригування та перевірки перекладу; дотримання стандартів якості.

Мовна компетентність майбутнього перекладача – це знання і вміння використовувати граматичні, лексичні та ідіоматичні структури, графічні і друкарські умовні позначення його робочих мов.

Міжкультурна компетентність включає два аспекти – соціолінгвістичний і текстовий. Соціолінгвістичний аспект означає знання функцій і значення варіантів мови (соціальних, географічних, історичних, стилістичних); знання правил взаємодії в конкретному співтоваристві, в тому числі невербальних елементів. Текстовий аспект передбачає знання, розуміння і аналіз макроструктури документа та її загальної узгодженості; знання і розуміння прихованого значення, алюзій, стереотипів і інтертекстуального характеру документа; вміння узагальнення необхідної інформації в документі (здатність до узагальнень); знання елементів, цінностей і моделей представлених культур; вміння швидкого і якісного проектування, перефразування, переструктурування, скорочення і постредагування.

До *інформаційної компетентності* входять уміння: визначити потреби в інформації та документації; розробляти стратегії для документальних і термінологічних досліджень (включаючи залучення фахівців); вибирати і обробляти інформацію, релевантну для певної задачі (документальної, термінологічної, фразеологічної інформації); розробляти критерії оцінки документів, доступних в Інтернеті або на іншому носії, тобто вміння оцінити достовірність документального джерела; ефективно використовувати інструменти і пошукові системи (наприклад, термінологічне програмне забезпечення, електронні корпуси, електронні словники); архівувати власні документи.

Тематична компетентність передбачає вміння пошуку відповідної інформації для кращого розуміння тематичних аспектів документа;

розширення власних знань в області спеціалізації (володіння системою понять, методами аргументації, прийомами презентації, мовного контролю, термінології тощо).

Технологічна компетентність включає знання ефективного та швидкого використання та інтегрування ряду програмних продуктів для коригування тексту, здійснення перекладу, використання термінології, форматування результатів роботи, документальних досліджень (наприклад, обробка тексту, перевірка орфографії і граматики, Інтернет, збереження перекладів в пам'яті, термінологічна база даних, програмне забезпечення для розпізнавання голосу); вміння створювати і управляти базою даних і файлами; вміння здійснювати переклад вихідного матеріалу, представленого в різних форматах і на різних технічних носіях.

Враховуючи вище сказане, вважаємо, що однією з компетентностей, яка в умовах інформаційного суспільства значною мірою визначає рівень професійних якостей будь-якого фахівця, в тому числі і перекладача, є інформаційна. Підтвердження цієї думки знаходимо в американських і європейських стандартах інформаційної компетентності [8,9,11], які визначають її як сукупність навичок, відносин і знань для визначення необхідності інформації, вирішення проблеми або прийняття рішення; формулювання інформаційної потреби, здійснення ефективного пошуку з метою отримання, інтерпретації, розуміння, організації інформації; оцінки її достовірності та автентичності; аналізу її актуальності; передачі іншим і використання для досягнення мети [9].

Висновки. Застосування компетентнісного підходу в системі підготовки майбутніх перекладачів забезпечує орієнтування змісту та результатів навчального процесу на формування їхніх ключових компетентностей, які дозволять здійснювати професійну діяльність відповідно до уніфікованих та нестандартних виробничих задач, бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці. Формування інформаційної компетентності майбутнього перекладача, як однієї з основних, дозволить системно підходити до роботи з іншомовною інформацією, як головного об'єкту перекладацької діяльності.

Список літератури

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
2. Компетентнісний підхід у навчанні школярів: суть, перспективи, проблеми. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.metodist-g.usoz.ru/metod/komp1.1.doc>
3. Постанова Кабінету міністрів України № 1341 від 23 листопада 2011 р. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
4. Стандарт асоціації перекладачів України. Кваліфікація та сертифікація перекладачів. Загальні вимоги. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.uta.org.ua/15>
5. BS EN 15038:2006 Translation services – Service Requirements, June 2006.

6. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. Brussels, January 2009. – 7 p.

7. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). – 279 p.

8. Information Literacy Competency Standards for Higher Education [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency>.

9. Horton F.W. UNESCO Information for All Programme «Understanding Information Literacy: A Primer». Edited by the Information Society Division, Communication and Information, Sector Paris: UNESCO, 2008. – 94 p.

10. Spector, J. Michael-de la Teja, Ileana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification. – p.1-3.

11. Towards Information Literacy Indicators. Conceptual framework paper prepared by Ralph Catts and Jesus Lau. UNESCO: Paris, 2008. – 46 p.

Рассмотрены вопросы компетентностного подхода в процессе подготовки будущих переводчиков. Обобщены требования нормативных документов к компетентностям переводчиков для осуществления ими профессиональной деятельности. Проанализированы ключевые компетентности переводчиков, которые положены в основу европейской магистерской программы по переводу. Определено место информационной компетентности в структуре их профессиональной компетентности.

Компетентностный подход, стандарт, информационная компетентность, переводчик.

The article deals with the questions of competence-based approach in training future translators. The regulatory requirements for the competence of translators for their professional activities are summarized. The key competences of translators are analyzed, which are the basis of the European Master's Program in Translation. The place of information competence in the structure of professional competence of translators is defined. It is noted that the competency approach in training future translators provides focus of content and outcomes of the educational process on the formation of their key competencies that allow to perform professional activities in accordance with the standardized and non-standard tasks to be competitive in the international job market. Formation of information competence future interpreter as one of the key will allow a systematic approach to dealing with foreign-language information, as the main object of translation.

Competence approach, standard, information competence, translator.